

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.2.12>

УДК 338.246

I. Л. Сазонець,

д. е. н., професор, професор кафедри туризму та готельно-ресторанного бізнесу, ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8032-3675>

V. A. Potemkina,

магістр спеціальності «Туризм»,

ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6985-4755>

ДЕРЖАВНО-ІНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КУРОРТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

I. Sazonets,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Tourist and Hotel-Restaurant Business, Dnieper Humanities University

V. Potemkina,

Master of specialty «Tourism», Dnieper Humanities University

STATE-INSTITUTIONAL REGULATION OF RESORT DEVELOPMENT IN UKRAINE

Представлено дослідження в сфері державного управління курортною сферою. Визначено, що науковцями найчастіше проблеми курортів досліджуються як елементи механізму державного управління охороною здоров'я. Аналізуються курорти і як туристичні дестинації. Існує підхід до аналізу державного управління курортами як складової системи соціальної сфери в Україні. Зроблено спробу інтегрувати існуючі підходи в єдину систему державно-інституційного регулювання курортами України. Основу такої системи складають законодавчі акти та нормативні документи, що видаються органами державного управління.

Визначено, що на шляху розвитку курортів України стоїть багато проблем. Серед них слід визначити в першу чергу геополітичні питання, що пов'язані з військовими діями та наслідки пандемії COVID-19. Це зумовлює комплексне вирішення питання управління курортами спільними зусиллями органами державної влади України

Research in the field of state management of the resort sphere is presented. It has been determined that scientists most often study the problems of health resorts as elements of the mechanism of state management of health care. Resorts are also analyzed as tourist destinations. There is an approach to the analysis of state management of resorts as a component of the social sphere system in Ukraine. An attempt was made to integrate existing approaches into a single system of state-institutional regulation. The basis of such a system is legislative acts and regulatory documents issued by state administration bodies.

An important factor in the development of resorts in Ukraine is the formation of the legislative and regulatory framework for this process. Among the Laws of Ukraine, which form the basis of the activities of resorts in Ukraine, the most important is the Law of Ukraine "On Resorts". A related field to the resort business is tourist activity, therefore the Law of Ukraine "On Tourism" also largely regulates certain areas of activity in the field of resorts.

The Law of Ukraine "On State Social Standards and State Social Guarantees" regulates separate processes of resort activity. It defines that state

social norms in the field of health care include social norms for the provision of medical care and sanatorium-resort provision. The wellness function of Ukrainian resorts is supported by the Law of Ukraine "On the Ecological Network of Ukraine".

In accordance with the Decree of the President of Ukraine "On the National strategy for healthy physical activity in Ukraine for the period until 2025 "Physical activity - healthy lifestyle - healthy nation", measures implemented in the course of resort activities are foreseen in the country.

In accordance with the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the list of water objects belonging to the category of medicinal waters", the list and properties of medicinal waters are defined. In accordance with the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, the "Strategy for the development of tourism and resorts for the period until 2026" was approved.

It was determined that many problems stand in the way of the development of resorts in Ukraine. Among them are geopolitical issues related to military operations and the consequences of the COVID-19 pandemic.

Ключові слова: державно-інституційний, законодавчо-нормативні, курортна сфера, управління, проблеми

Keywords: state-institutional, legislative and regulatory, resort sphere, management, problems

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. Дослідження перспектив розвитку курортної справи в Україні є актуальним завданням, що має на меті підвищення загального рівня соціальної захищеності громадян, перетворення туризму на потужний економічний сектор економіки країни та сприяє залученню іноземних туристів, рекреантів до нашої країни. Все це може позитивно відбиватися на процесах створення іміджу країни на міжнародній арені та її інтеграцію в світову спільноту.

Важливим наслідком і складовою розвитку курортного комплексу в Україні є вдосконалення системи охорони здоров'я та медичного обслуговування населення. Процеси надання медичної допомоги, профілактики та реабілітації захворювань на теперішній час повною мірою реалізуються у великих санаторно-курортних підприємствах. Можливість лікування та відпочинку одночасно робить привабливістю курортів для людей будь якого віку все більш високою. На шляху розвитку курортів України стоїть багато різних питань. Серед них слід визначити в першу чергу геополітичні питання, що пов'язані з військовими діями та наслідки пандемії COVID-19, яка ще не втратила свої актуальні загрози. Це зумовлює комплексне вирішення цього питання спільними зусиллями органами державної влади України та органами місцевого самоврядування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ. Вітчизняні автори певним чином досліджували ці питання. Серед таких авторів ми можемо визначити наступних науковців: Баб'як О.В., Вівсянник О.М., Джинджоян В.В., Жиленко К.М., Зима І.Я., Обуховська Л.І., Редько В.Є., Сазонець І.Л., Сазонець О.М., Тесленко Т.В, та ін. Ці науковці досліджували проблеми державного управління курортною справою, як з теоретико-методологічних підходів, так і з практичної точки зору. Зокрема, Сазонець І.Л. визначав механізми державного управління медичним туризмом на розвиток курортної справи в Україні[8], Вівсянник О.М. акцентував увагу на діяльність міжнародних організацій в уніфікації глобальних підходів в державному охороні здоров'я та санаторно-курортному лікуванні[9]. Теоретичні та практичні проблеми державного управління профілактикою та реабілітацією та переваги проходження цих процесів в санаторно-курортних закладах досліджувала Баб'як О.В[10]. Проблеми державного управління процесом перетворення лікувальних установ та їх діяльності як комунальних підприємств досліджувала Обуховська Л.І[11]. Джинджоян В.В. підготував дослідження з цілої низки питань функціонування туристичних підприємств, курортів та медичного туризму, однак, головна частина його праць

присвячена реалізації соціальної функції в туризмі, діяльності туристичних та санаторно-курортних підприємств[12]. Сазонець О.М визначала механізми управління лікувальними закладами на основі поширення їх економічної самостійності[13].

МЕТА СТАТТІ. Однак, в науковій літературі недостатньо аналітичних робіт, що пов'язують в одну комплексну проблему формування сучасних державно-інституційних механізмів управління курортними комплексами. Вітчизняні науковці більшою мірою розглядають управління курортами з точки зору медичної складової цього процесу, або з точки зору курорту як туристичної дестинації. Тому ми вважаємо доцільним провести в цій статті комплексний аналіз державно-інституційного регулювання розвитку курортної справи в Україні. Основою для цього є законотворча діяльність органів державної влади України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ. Діяльність курортного комплексу країни постійно покращується, однак, на його розвиток негативно впливають окремі об'єктивні фактори глобального та геополітичного масштабів. Пріоритетним напрямком розвитку курортного комплексу України на теперешній час і в майбутньому буде залучення інвестицій в окремі проекти. Серед ефективних інструментів інституційного забезпечення розвитку курортної справи в Україні можна визначити ефективний механізм реалізації законодавчих та нормативних рішень органами державної влади спільно з приватним бізнесом в курортній сфері. Пріоритетним напрямком інновацій повинен стати розвиток курортів України на основі державно-інституційних підходів із застосуванням інноваційних методів дослідження функціонування та розвитку курортів.

Головним органом державного управління в цій сфері є Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ), що реалізує державну політику в галузі туризму та курортів України. Однак така державна політика формується іншими органами державної влади. ДАРТ в більшій мірі реалізує, досліджує,

прогнозує та координує різні ланки механізму державного управління курортами. ДАРТ діє в умовах вже прийнятих законодавчих актів.

Важливим чинником розвитку курортів в Україні є формування законодавчо-нормативної бази цього процесу. Серед Законів України, які формують основу діяльності курортів в Україні, безумовно, найбільш важливим є Закон України «Про курорти» від 5 жовтня 2000 року № 2026-III. Цей Закон визначає критерії та форми функціонування курортів і України та регулює велику кількість аспектів цієї діяльності. В статті 3 закону надано принципи державної політики у сфері курортної справи, зокрема, курортна діяльність базується на наступних принципах:

законодавчого визначення умов і порядку організації діяльності курортів;

забезпечення доступності санаторно-курортного лікування для всіх громадян;

врахування попиту населення на конкретні види санаторно-курортних послуг при розробці та затвердженні загальнодержавних і місцевих програм розвитку курортів;

економного та раціонального використання природних лікувальних ресурсів і забезпечення їх належної охорони;

сприяння перетворенню санаторно-курортного комплексу України у високорентабельну та конкурентоспроможну галузь економіки.

Слід визначити також концептуальне значення статті 4 цього закону, яка регламентує рівні курортів в Україні. В цій статті визначено, що за характером природних лікувальних ресурсів курорти України поділяються на курорти державного та місцевого значення. Слід зазначити, що було б доцільно сформулювати на законодавчому рівні поняття про курорти світового значення в Україні.

До курортів державного значення належать природні території, що мають особливо цінні та унікальні природні лікувальні ресурси і

використовуються з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

До курортів місцевого значення належать природні території, що мають загальнопоширені природні лікувальні ресурси і використовуються з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань.

Спорідненою сферою до курортної справи є туристична діяльність, тому Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР також значною мірою регламентує окремі напрями діяльності в сфері курортів. Зокрема, стаття 3 цього Закону визначає що таке Туристичні ресурси України. Слід звернути увагу, що Закон України «Про туризм» охорони, порядок використання з обліком гранично припустимих навантажень на об'єкти довкілля, порядок збереження цілісності туристичних ресурсів. В цілому Закон стверджує, що: туристичними ресурсами України є пропонувані або такі, що можуть пропонуватися, туристичні пропозиції на основі та з використанням об'єктів державної, комунальної чи приватної власності.

Регламентує окремі процеси курортної діяльності і Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії». 5 жовтня 2000 року № 2017-III. В статті 11 цього Закону «Державні соціальні нормативи у сфері охорони здоров'я» визначено, що до державних соціальних нормативів у сфері охорони здоров'я включаються і соціальні нормативи надання медичної допомоги та санаторно-курортного забезпечення, зокрема повний обсяг цих нормативів наступний:

перелік та обсяг гарантованого рівня медичної допомоги громадянам у державних і комунальних закладах охорони здоров'я;

нормативи надання медичної допомоги, що включають обсяг діагностичних, лікувальних та профілактичних процедур;

показники якості надання медичної допомоги;

нормативи пільгового забезпечення окремих категорій населення лікарськими засобами та іншими спеціальними засобами;

нормативи забезпечення стаціонарною медичною допомогою;
нормативи забезпечення медикаментами державних і комунальних закладів охорони здоров'я;
нормативи санаторно-курортного забезпечення;
нормативи забезпечення харчуванням у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Оздочка функція курортів України підтримується Законом України «Про екологічну мережу України» від 24 червня 2004 року № 1864-IV. До складових екомереж країни включаються, зокрема, землі оздоровчого призначення з їх природними ресурсами та землі рекреаційного призначення, які використовуються для організації масового відпочинку населення і туризму та проведення спортивних заходів. В статті 5 цього Закону надано повний перелік цих земель.

У відповідності до Указу Президента України №42/2016 «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя — здорова нація" (Втратив чинність відповідно до Указу Президента України №300/2021 від 21.07.2021 р) в країні передбачаються наступні заходи, що реалізуються в процесі здійснення курортної діяльності:

збільшення кількості загальнодоступних спортивних заходів для активного сімейного відпочинку в місцях масового відпочинку громадян; облаштування безпечних маршрутів для пішохідного, велосипедного, водного туризму; створення мережі літніх шкіл плавання на відкритих водоймах;

впровадження рухової активності для первинної профілактики хронічних неінфекційних захворювань та фізичної реабілітації; запровадження практики призначення лікарями, у тому числі сімейними, рухової активності як дієвого засобу зниження ризику неінфекційних захворювань; надання консультацій з питань використання оздоровчої

рухової активності; удосконалення в цій частині підготовки та підвищення кваліфікації медичних працівників;

У відповідності до Постанови КМ України від 11 грудня 1996 р. N 1499 «Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних» визначено перелік та властивості лікувальних вод, що є основою лікувальних ресурсів курортів України.

У відповідності до Розпорядження КМ України від 16 березня 2017 р. № 168-р було схвалено Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року». В цій Стратегії ґрунтовно визначено основні напрями розвитку курортів в Україні, механізми створення конкурентоспроможного середовища, як на національному рівні, так і на міжнародному, шляхи комплексного використання всіх видів потенціалу курортної діяльності, якості щодо підвищення якості інфраструктури курортів, відповідності ціни та якості послуг, активізацій інформаційно-маркетингової діяльності курортних підприємств.

В документі визначено, що основними стратегічними цілями розвитку сфери туризму та курортів з урахуванням сучасного стану і тенденцій розвитку України на період до 2026 року є:

створення конкурентоспроможного національного туристичного продукту на засадах системної маркетингової діяльності;

забезпечення ефективного і комплексного (економічного, соціального, екологічного та інноваційного) використання наявного туристичного та курортно-рекреаційного;

системне підвищення якості інфраструктури курортів та рекреаційних територій шляхом виконання комплексної програми поетапного вдосконалення матеріально-технічної бази;

удосконалення інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг;

забезпечення відповідності ціни та якості туристичних продуктів.

ВИСНОВКИ. Дослідження науковців в сфері державного управління курортною сферою є не достатньо системними. Функціонування курортів розглядається з різних кутів зору. Найчастіше вони досліджуються як елементи механізму державного управління охороною здоров'я. Аналізуються курорти і як туристичні дестинації. Існує підхід до аналізу державного управління курортами як складової системи соціальної сфери в Україні. В своєму дослідженні ми зробили спробу інтегрувати існуючі підходи в єдину систему державно-інституційного регулювання курортами України. Основу такої системи складають законодавчі акти та нормативні документи, що видаються органами державного управління.

Література

1. Закон України «Про курорти» від 5 жовтня 2000 року № 2026-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text> (дата звернення: 15.12.2022).
2. Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.12.2022).
3. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії». 5 жовтня 2000 року № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення: 15.12.2022).
4. Закон України «Про екологічну мережу України» від 24 червня 2004 року № 1864-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text> (дата звернення: 15.12.2022).
5. Указ Президента України №42/2016 «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя — здорова нація". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text> (дата звернення: 15.12.2022).
6. Постанови КМ України від 11 грудня 1996 р. N 1499 «Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії

лікувальних». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2022).

7. Розпорядження КМ України від 16 березня 2017 р. № 168-р Про схвалення «Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.12.2022).

8. Сазонець І.Л. Державна політика розвитку санаторно курортних підприємств в регіонах. Матеріали міжнародної науково-практична конференція «Теорія та практика менеджменту». Луцьк, 24-26 травня 2022 р. С. 386 -389.

9. Вівсянник О.М. Міжнародні організації в інституційному механізмі державного управління системою охорони здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 15–16. С.21–24.

10. Баб'як О.В. Державне управління профілактикою та реабілітацією в умовах трансформації діяльності санаторно-курортних підприємств. *Державне управління: удосконалення та розвиток. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022 р. № 2(76). С. 25 – 30.

11. Сазонець І.Л., Обуховська Л.І. Європейський досвід розвитку процесу децентралізації та визначення основних проблем комунальних підприємств закладів охорони здоров'я. *Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту в контексті Євроінтеграції* : матеріали ІХ Міжнар. наук. □ практ. конф. вчених, молодих науковців, аспірантів та студентів. Рівне : НУВГП, 2020. С. 456 □ 459.

12. Джинджоян В. В. Базисні детермінанти розвитку туристичних підприємств на основі їх соціальної діяльності : монографія. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. 248 с.

13. Сазонець О.М., Мохамед Алі Альшаафі. Іноземний досвід управління медичними закладами в інформаційно-комунікаційному середовищі. *Науково-практичний журнал «Інвестиції: практика та досвід»*, 2018, №14, С. 18-22.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine “On Resorts”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text> (Accessed 15.12.2022).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1995), The Law of Ukraine "About tourism", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text> (Accessed 15.12.2022).
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine “On State Social Standards and Social Guarantees”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (Accessed 15.12.2022).
4. Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine “On Environmental Network of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text> (Accessed 15.12.2022).
5. President of Ukraine (2016), Decree “About the National strategy for healthy physical activity in Ukraine for the period until 2025 "Physical activity - healthy lifestyle - healthy nation"”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text> (Accessed 15.12.2022).
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (1996), Resolution “On the approval of the list of water bodies belonging to the therapeutic category”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-96-%D0%BF#Text> (Accessed 15.12.2022).
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Resolution “On the approval of the "Strategy for the development of tourism and resorts for the period until 2026"”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (Accessed 15.12.2022).
8. Sazonets', I.L. (2022), “State policy for the development of sanatorium resort enterprises in the regions”, Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychna konferentsiia «Teoriia ta praktyka menedzhmentu» [Materials of the

international scientific and practical conference "Theory and Practice of Management"], Luts'k, Ukraine, 24-26 may, pp. 386-389.

9. Vivsyanyk, O. (2020), "International organizations in the institutional mechanism of state management of the healthcare system", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 15-16, pp. 162-167.

10. Bab'iak, O.V. (2022), "State management of prevention and rehabilitation in conditions of transformation of activities of sanatorium-resort enterprises", *Derzhava ta rehiony. Seriia: Publichne upravlinnia ta adminstruvannia*, vol. 2 (76), pp. 25-30.

11. Sazonets', I.L. and Obukhovs'ka, L.I. (2020), "European experience in the development of the decentralization process and identification of the main problems of communal enterprises of healthcare institutions", *Aktual'ni problemy teorii i praktyky menedzhmentu v konteksti Yevrointehratsii: materialy IX Mizhnar. nauk.-prakt. konf. vchenykh, molodykh naukovtsiv, aspirantiv ta studentiv* [Actual problems of the theory and practice of management in the context of European integration: materials of the IX International scientific and practical conference of scientists, young scientists, graduate students and students], NUVHP, Rivne, Ukraine, pp. 456-459.

12. Dzhyndzhoian, V.V. (2020), *Bazysni determinanty rozvytku turystychnykh pidpriemstv na osnovi ikh sotsial'noi diial'nosti* [Basic determinants of the development of tourist enterprises based on their social activities], *Klasychnyj pryvatnyj universytet, Zaporizhzhia*, Ukraine.

13. Sazonets', O.M. and Mokhamed Ali Al'shaafi (2018), "Foreign experience in the management of medical institutions in the information and communication environment", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 14, pp. 18-22.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2023 р.